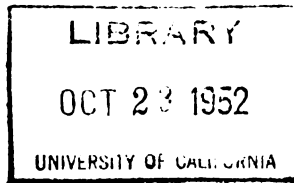

НАШ ЈЕЗИК.

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. III св. 9-10

БЕОГРАД 1952

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Југославија и сродне изведене речи	287
2. Драгиша Живковић: Накнадно додате и уметнуте реченице стављање запете	291
3. М. Шевановић: Замаскирати, закамуфлирати, сконцентрисати	303
4. В. М. Мићовић: О неким стручним називима (свршетак)	309
5. В. В. Пешровић: Речи изведене од основе <i>магнет</i>	322
6. И. Поповић: Прилог географији неких наших речи	326
7. Језичке поуке	333
8. Регистар речи	341

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1952

Штампарија и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

НАШ ЈЕЗИК

Књига III

Нова серија

Св. 9—10

ЈУГОСЛАВИЈА И СРОДНЕ ИЗВЕДЕНЕ РЕЧИ

(поводом скорашње дискусије у Редакцији нове Југословенске енциклопедије).

Откако је код нас заведен назив Југославија за целу земљу (З. Х. 1929¹⁾), о њему је и писано²⁾. Није ово први пут да једна земља узме назив који се уобичајно прво у иностранству, па после добио и право грађанства у земљи коју обележава. Тако је назив *Југославија* био уобичајен и код Француза (*Yugoslavie*) и Немаца (*Jugoslawien*) и других народа пре него што је примљен као званични назив код нас. Истина, тај су назив они примили од нас, јер се већ од тридесетих година прошлога века он употребљава у различним облицима код српских, хрватских и словеначких писаца, а у приближно исто време и код Чеха. Тако у помнутом чланку Илешић наводи: *Југославац* код С. С. Милутиновића 1837 год., *Југославен* код П. Стаматовића (1837 г.), *југославенски* у Сербском народ. листу 1842, а после често у Гајевој Даници (1843, 1844, 1845 и сл.), *Југославија* у љубљанским Новинама 1858. После тога све се то налази у различној употреби (за часописе, Академију наука у Загребу, различне покрете итд.), а и иначе за обележавање словенских народа на Балк. Полуострву. Може се о овоме наћи и нових и тачнијих података³⁾, али је несумњиво да је назив *Југославија*

¹⁾ Свезнање I 1941.

²⁾ Исп. чланак Франа Илешића О *postanku izraza „jugoslovenski“* (П. Поповића Прилози IX 145—164), где се може наћи доста грађе; исп. такође и моју белешку СКГл. XLI (1934) 344.

³⁾ Оно што је у *Rječn. [hrv. ili srp. jez. IV — сасвим је непотпуно.*

од Југословена дошао Французима, Немцима и др., и почео се код њих употребљавати за Србе, Хрвате, Словенце и др. наше народе сједињене у једној земљи, тј. за већину јужнословенских народа. Овај назив „југославенски“ — „југословенски“ обухватао је раније или све Јужне Словене, каткада само Србе и Хрвате, а већином Србе, Хрвате и Словенце, тако да је назив *Југославија* могао све то обухватити; али када је требало државу Уједињених Јужних Словена, без Бугара, обухватити једним именом, онда се назив *Југославија* свео на њихову земљу, а Југословени, југославенски — југословенски обележавали су сада само њене народе. Тај се назив већ раније употребљавао као име њихове земље, па се одатле проширио у иностранство, а после тога дошао као званично име у нашу земљу у поменутом одређеном значењу.

Уствари, у минулим временима придев је за Словене гласио *словѣнскѣ*, као што се налази и у језику *Ћирила и Методија*, и као што се сачувао код наших, нарочито далматинских писаца, од најстаријих времена: *словински*, *Словинац*, *Словинство* (са заменом јата по западном изговору гласом и). Према томе, *југославенски* би требало да гласи *југословенски*, а назив са *a* добивен је према руском језику (*славјанский*, *Славяне*) и иностраном *slavus* (лат.), *slavisch*, (нем.), *slave* (фр.) и др. Одавде је јасно, када бисмо хтели према нашем старом и оправданом називу да начинимо именицу, она би морала бити *Југословенска* (подр. земља), као што имамо од *Хрваџ* — *Хрваџска*, *Бачка* према *бачки* и сл. Али ни много мање ствари не иду по правилима и према разлозима историскојезичким, већ онако како развитак народа и земаља донесе; тако смо ми и добили назив *Југославија*. Према томе, овај назив није позајмљен од *Yugoslavie*, *Jugoslawien* и сл., већ су, напротив, ти називи начињени према нашем *Југославија*, а ова наша именица према придеву *југославенски*, који се некад много употребљавао, а добивен је према руском *югославјанский* (и *југославјански* није било у реткој употреби у XIX в. код свих Југословена); међутим напоредо са *југославенски* употребљавало се *југословенски*, што више одговара старој именици *Словени* и од ње изведеном придеву *словенски* (тј. *Словѣнинѣ*, *Словѣне*, *словѣнскѣ*).

Када се тако у новије време почео употребљавати назив *Југославија* за целу нашу земљу, нашла су се према том називу у употреби два придева *југославѣнскѣ* и *југословѣнскѣ*. Међутим, према *Југославија* придев је могао гласити *југославѣнскѣ* или *југославѣнскѣ* (исп. *Шумадија* — *шумадијски* и сл.) или *југославскѣ* (исп. *Славонија* — *славѣнскѣ* и сл.). И, заиста, у неким се словенским језицима тако и јавило. Напр. Руси пишу *Югославия*, *югославский*, па иду и даље употребљавајући га и за назив наших народа *Югославы* (исп. и код С. Милутиновића *Југославац*). Међутим, код нас се већ од раније сачувао придев *југославѣнскѣ* у западним крајевима (тамо где се употребљава *Славѣни*, *славѣнски* и сл.) и *југословѣнскѣ* (тамо где се употребљавао назив *Словѣни*, *словѣнскѣ* и сл.); једини назив ове врсте који се живо употребљавао у нашем народу у прошлим вековима (*словински*, тј. *словѣнскѣ*) — није нашао примене у придеву којим се обележава припадност Југославији. Било би исправније да се у јужном изговору одмах од почетка узело *југословјенски* неголи *југославенски*, које је удешено према руском *югославянский*, исто као што и назив *Славѣни* у јужном изговору одговара руском *Славяне*, а не нашем старом *Словѣне*. Али, мислим, данас се не би морао враћати тај назив на *југословјенски* када се не употребљава у именици *Словѣни*, одн. *Славѣни*, у облику са љ. Па ипак било би добро да наша земља има један назив за све своје припаднике: *Југославија* и, рецимо, *југословѣнскѣ*. Могло би се рећи да је *југославѣнскѣ* ближе речи *Југославија*, од којег је свакако и сама ова именица постала, али када према њему и напореда са њим постоји и изворније *југословѣнскѣ*, — нема разлога да се оно гони из језика, утолико више што је било у живој употреби и пре него што је назив *Југославија* постао званичан. Можда је ипак корисно што се код нас на западу употребљавало „југославенски“, да би се бар у томе могао запад наше земље лако изједначити са истоком минималном изменом, па да оно што је изворније преовлада у језику.

Не би било ипак на одмет размислити, и поред онога што је горе речено, да ли не би било најбоље воспоставити за јужни изговор облик *југословјенскѣ*, за који у облику сло-

вински далматинских писаца, старом *словѣнскѣ* (и понегде архаичном писању које је одговарало „словѣнскѣ”) — имамо довољно потврде. Ту бисмо имали онда само одјек узаконеног изговора на западу, а у свему другом би биле те речи једнаке, тј. *југословѣнскѣ* на западу, а *југословѣнскѣ* на истоку.

Можемо се запитати: зашто место придева *југословѣнскѣ* немамо *јужнословѣнскѣ* јер именица која је у основици тих придева гласи *Словени југа, Јужни Словени*. Очигледно је да се од придева *јужнословенски* бежи зато што би се њиме обухватали сви *Јужни Словени*, дакле и Бугари, што се није желело да обележи називом *југословенски*, већ само извесни Словени на југу. Зато се назив *јужнословенски* употребљава и данас за све *Јужне Словене* на Балканском Полуострву (тј. за Словене на југу према другим Словенима на истоку и западу).

Назив *југословенски* је начињен свакако према придевима *југоисточни, југозападни* и сл., где *југо-* има придевско значење; али како се *југославенски* везује данас искључиво са *Југославија*, јер је та реч од тог придева постала, то је и извршена диференцијација између *југославенски* — *југословенски* „онај који припада Југославији“ и *јужнословенски* „онај који обухвата Јужне Словене“ или сл. Тешко је рећи да ли је и у коликој је мери страна *Südslawen*, које се од краја XVIII в. употребљава код Немаца, утицало на стварања „Југословени“, јер је и *Словени југа* могло подједнако дати и *Јужни Словени* и *Југословени* (са именицом *југ* у придевском значењу), последње, наравно, при посредништву придева *југословенски* (исп. *свилорун* и сл. са употребом *свилорун* у придевском значењу).

А. Белић